

Nr 46.

Utlåtande med anledning av väckta motioner om beredande åt domänverkets fast anställda arbetare av lån till bostadsförbättring och bosättning.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 252 av herr *Sten m. fl.* och II: 350 av herrar *Persson* i Tandö och *Severin* i Gävle har yrkats, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att domänstyrelsen med anlåtande av domänfondens driftmedel måtte till vissa av domänverkets fast anställda arbetare bevilja lån till bostadsförbättring och bosättning enligt av styrelsen föreslagna grunder, för budgetåret 1954/55 förslagsvis med 500 000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Över motionerna har yttranden inhämtats från domänstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens avtalsnämnd samt Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Domänstyrelsen har i sitt den 12 mars 1954 dagtecknade yttrande anført bland annat följande.

I skrivelse till Konungen den 17 maj 1952 hemställde domänstyrelsen om bemyndigande att med anlåtande av domänfondens driftmedel till domänverkets fast anställda arbetare bevilja lån till bostadsförbättring och bosättning. Som motiv för sådan lånegivning angav styrelsen, att det föreligger ett stort behov av att rationalisera verksamheten inom skogsbruket. En rationell arbetsplanering är möjlig endast om nöjaktig tillgång finns till yrkesskicklig arbetskraft. Anställning av arbetare inom domänverket hade intill tidpunkten för skrivelsens översändande skett i samband med upplåtelse av bostäder med jord — till arrendatorer — eller utan jord, vilken sista grupp av arbetare här i fortsättningen kallas *fasta arbetare, grupp A*. Parallellt med denna verksamhet avsåg styrelsen att anställa skogsarbetare, vilka icke skulle beredas bostad i kronans bostäder. I fortsättningen kallas här denna grupp av arbetare *fasta arbetare, grupp B*. Även med grupp B avsågs att tecknas anställningsavtal, innebärande att domänverket tillhandahåller arbete och arbetaren åtager sig att utföra detta arbete under visst angivet antal dagar per år. För att stimulera skogsarbetare att taga anställning såsom arbetare av grupp B ansåg styrelsen det nödvändigt att domänverket skulle erhålla möjlighet att bevilja lån till dessa arbetare i likhet med vad redan då tillämpades av ett flertal större skogsbolag. Styrelsen framhöll samtidigt att tillkomsten av den föreslagna anställnings- och låneformen beräknades komma att medföra att betydande besparingar skulle kunna ske genom minskning av verkets nybyggnads- och underhållskostnader för bostäder.

I särskild skrivelse den 8 oktober 1952 till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjorde styrelsen vissa kompletteringar av tidigare läm-

nade upplysningar främst beträffande ställandet av säkerhet för beviljade lån. Kungl. Maj:t fann emellertid jämlikt beslut den 6 mars 1953 framställningen icke för det dåvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Domänstyrelsen utgav i mars 1953 riktlinjer efter vilka förvaltningarna skulle söka fastanställa arbetare och något senare under våren utfärdades riktlinjer för det antal fasta arbetare, som varje revir lämpligen skulle anställa. Några anställningsavtal med arbetare av grupp B kom emellertid icke till stånd under sommaren 1953 och hittills har endast ett ytterst ringa antal arbetare ur grupp B anställts. Detta torde sammanhånga med att domänverket icke kan erbjuda arbetarna samma anställningsvillkor i form av lån som andra arbetsgivare inom storskogsbruket.

Domänstyrelsen hemställde i skrivelse till Konungen den 26 september 1953 ånyo om bemyndigande att anlita domänfonden för lånegivning till domänverkets fast anställda arbetare. Utöver vad i tidigare skrivelser anförts som motiv för sådan lånegivning gavs där en orientering om domänverkets framtida arbetskraftbehov. Domänverket behöver en stam av cirka 6 500 fasta arbetare, vilket motsvarar en ökning med cirka 3 000 fasta arbetare. Vidare anfördes att den föreslagna åtgärden skulle medföra en lugnare omgruppering av skogsbygdernas bebyggelse dels genom lån till upprustning av mindre goda bostäder dels genom den ökade trygghet som ömsesidig arbetsgaranti i form av fastanställning medför. Kungl. Maj:t fann emellertid jämlikt beslut den 30 december 1953 framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Styrelsen är medveten om att vissa betänkligheter kan resas mot att staten i annan form än de vanliga statsbidragen för egna hem understödjer enskilt bostadsbyggande och bostadsförbättring. Då den föreslagna anordningen emellertid visat sig vara ett för det större skogsbruket mycket lämpligt sätt att till företagen knyta fasta arbetare utan att alltför hårt binda dessa vid arbetsgivaren, har styrelsen — enär domänverket i stora delar av landet arbetar under samma förhållanden som de stora skogsbolagen — ansett att verket icke borde förmenas att utnyttja denna utväg. Styrelsen understryker att den är beredd att handha långivningen i samråd med lantbruksnämnderna och länsbostadsnämnderna för undvikande av ogynnsamma verkningar för bostadsplaneringen på landsbygden.

Statskontoret har i yttrande den 12 mars 1954 erinrat om att statskontoret i remissyttranden med anledning av domänstyrelsens tidigare framställningar i ämnet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till de framlagda förslagen. Vad beträffar föreliggande motioner har statskontoret icke funnit anledning frångå de erinringar av principiell art, som ämbetsverket i berörda yttranden riktat mot den tilltänkta långivningen. I anslutning härtill hänvisar statskontoret till de synpunkter, som i frågan anlagts i yttrandet den 9 oktober 1953, varav här skulle intagas följande.

I anledning av förevarande remiss vill statskontoret erinra, att ämbetsverket i yttrande den 20 juni 1952 över domänstyrelsens tidigare framställning i ämnet funnit starka betänkligheter mot att domänstyrelsen med utnyttjande av domänfondens driftmedel skulle erhålla medgivande att bevilja räntefria avskrivningslån till domänverkets fast anställda arbetare för förvärv, uppförande eller förbättring av eget hem ävensom för bosättning. Då dessa lån skulle utgöra en direkt komplettering av den redan förefintliga långivningen på förevarande områden, ansåg statskontoret, att ett

bifall till framställningen skulle komma att medföra vittgående och svårbedömbara konsekvenser. Ämbetsverket avstyrkte därför bifall till domänstyrelsens hemställan. Genom beslut den 6 mars 1953 fann Kungl. Maj:t framställningen icke för det dåvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Statskontoret håller alltså följande, att ett tillmötesgående av domänstyrelsens hemställan kan leda till långtgående följder. Att för en speciell grupp statsanställda tillskapa särskilt gynnsamma lånevillkor för bostadsbyggande och bosättning synes ämbetsverket ytterligt vanskligt. Till betydande omfattning av den tilltänkta låneverksamheten må nämnas, att, då domänstyrelsen beräknat behovet av arbetskraftstillskott till i runt tal 3 000 arbetare, det sammanlagda lånebeloppet skulle komma att uppgå till ej mindre än 12 miljoner kronor, därest samtliga arbetare skulle erhålla lån med av domänstyrelsen tidigare angivet maximibelopp på 4 000 kronor per arbetare.

Statskontoret framhåller vidare, att de till stöd för domänstyrelsens förnyade framställning åberopade skälen väsentligen torde ha förlorat i styrka genom den av innevarande års riksdag beslutade uppmjukningen på egnahems långivningens område. Vid anmälan av prop. 1953:138 angående anslag för budgetåret 1953/54 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. uttalade sålunda föredragande departementschefen bl. a. (s. 51 och 52), att utvecklingen under senare år av kommunikationerna på landsbygden medfört, att bestämda krav icke längre behövde ställas på att husen skulle ligga i anslutning till tätort med dess möjligheter till sysselsättning. Vidare anfördes, att statligt lån för uppförande av egnahem på den rena landsbygden icke borde vägras enbart av det skälet, att efterfrågan på egnahem utanför tätorter på längre sikt möjligen kunde förändras på sådant sätt, att staten i vissa fall skulle kunna komma att löpa vissa risker. Därjämte framhöll departementschefen, att det vore ett önskemål att uttunningen av befolkningen på den egentliga landsbygden icke blev för stor. I statsutskottets, av riksdagen godkända utlåtande (nr 153) uttalades bl. a. (s. 38), att en allmänt restriktiv inställning till egnahemsbyggandet på landsbygden enligt utskottets mening icke borde få vara vägledande för långivningen.

Beträffande de statliga bosättningslånen är att märka, att maximibeloppet för dessa lån genom beslut av innevarande års riksdag höjts från 2 000 till 3 000 kronor (jfr prop. 1953:53 s. 31). Domänstyrelsens tidigare skrivelse synes ge vid handen, att bosättningslån skulle kunna medgivas även ensamstående arbetare. Med anledning härav må uppmärksammas, att föredragande departementschefen vid anmälan av nyssberörda proposition funnit det väckta förslaget, att långivningen skulle utsträckas till ogift moder med minderårigt barn, välgrundat, men att han icke ansett något påtagligt behov föreligga att göra även andra ensamstående berättigade till lånen eller eljest utsträcka dessas tillämpningsområde.

Under hänvisning till vad sålunda anförts finner sig statskontoret alltså icke kunna tillstyrka bifall till domänstyrelsens hemställan. I vart fall torde riksdagens medverkan krävas för ett utnyttjande av domänfondens driftmedel för låneverksamheten.

I anslutning härtill har statskontoret framhållit, att den omständigheten, att motionärerna ansett att ett begränsat belopp — för nästkommande budgetår förslagsvis en halv miljon kronor — borde disponeras för angivna ändamål, till vilket förslag motsvarighet saknas i domänstyrelsens framställningar, icke föranlett ändrat ståndpunktstagande från ämbetsverkets sida.

Riksräkenskapsverket har i yttrande, dagtecknat den 10 mars 1954, anfört i huvudsak följande.

Jämlikt Kungl. Maj:ts remiss den 26 maj 1952 har riksräkenskapsverket den 27 oktober 1952 avgivit yttrande över domänstyrelsens i motionerna omförmälda framställning hos Kungl. Maj:t om medgivande att med anlåtande av domänfondens driftmedel bevilja vissa lån till domänverkets fast anställda arbetare. I detta yttrande har riksräkenskapsverket förklarat sig i princip icke ha något att erinra mot domänstyrelsens ifrågavarande förslag.

I sitt yttrande behandlade riksräkenskapsverket närmare vissa detaljer i förslaget. Riksräkenskapsverket erinrade härvid bland annat om att enligt domänstyrelsens planläggning av arbetskraftsförsörjningen skulle för ifrågavarande utlåningsverksamhet av subventionskaraktär maximalt erfordras ett belopp av 8 miljoner kronor, men att styrelsen ansett det tills vidare tillräckligt med ett medgivande att taga i anspråk 5 miljoner kronor för ändamålet. Med hänsyn till att subventions- eller låneutbetalningarna borde såsom driftkostnader belasta domänverkets rörelse och alltså komme att minska överskottet från domänverket förklarade sig riksräkenskapsverket för sin del vilja ifrågasätta, huruvida icke beloppet borde uppdelas på anvisningar för vart och ett av två eller flera år. Det syntes också riksräkenskapsverket lämpligt att endast anvisa en del av beloppet, innan närmare erfarenhet rörande de föreslagna subventionerna vunnits. I motionerna har nu föreslagits, att under budgetåret 1954/55 lån enligt de av domänstyrelsen föreslagna grunderna skulle få beviljas med ett belopp av 500 000 kronor. Ur de av riksräkenskapsverket anförda synpunkterna finns intet att erinra mot en sådan avvägning av medelsanvisningen för nästa budgetår.

Bostadsstyrelsen har som sitt yttrande åberopat innehållet i ett den 12 oktober 1953 dagtecknat yttrande över en av domänstyrelsen avlämnad framställning i ämnet. Bostadsstyrelsen har därvid framhållit, att den alltjämt omfattar den mening, som kommit till uttryck i sistnämnda yttrande, varav här skulle intagas följande.

Den 16 juni 1952 har bostadsstyrelsen avgivit yttrande över en tidigare framställning i samma ämne och därvid i princip tillstyrkt, att domänstyrelsen fick möjligheter att såsom andra arbetsgivare inom skogsbruket lämna de anställda ekonomiskt stöd för anskaffning eller förbättring av egna bostäder. I den nu remitterade skrivelsen har domänstyrelsen ånyo understrukit betydelsen av en sådan stödverksamhet som ett medel i konkurrensen om arbetskraft. Där har också redogjorts för det beräknade behovet av ytterligare fast anställda arbetare hos domänverket och det därav betingade bostadsbehovet, vilket, om det skulle tillgodoses av verket, skulle komma att kräva en omfattande statlig nybyggnads- och underhållsverksamhet. Bostadsstyrelsen, som vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan, anser att sistnämnda omständighet utgör ett ytterligare skäl för att i särskild ordning understödja den enskilde arbetarens initiativ i fråga om bostadsförsörjningen.

Betydelsen av en sådan stödverksamhet torde komma att bli störst vad beträffar nybyggnadsföretagen, åtminstone om man får döma av motsvarande erfarenheter hos skogsbolagen. I sin skrivelse har emellertid domänstyrelsen särskilt uppehållit sig vid frågan om bostadsförbättringar på stödjordbruken, vilken främst är av jordbrukspolitisk art. Om domänstyrelsen lämnar ekonomiskt stöd till sina anställda för bostadsbyggnadsändamål

mål, är det givetvis angeläget, att verksamheten bedrivs på sådant sätt, att den låter sig inpassa i den allmänna jordbruks- respektive bostadspolitiken, vilket i allmänhet bör vara möjligt utan att detta kolliderar med de företagekonomiska intressena. Bostadsstyrelsen kan till följd av den korta remisstiden ej framlägga förslag i denna fråga, vilket för övrigt skulle kräva samråd med domänstyrelsen. Därför nöjer sig bostadsstyrelsen med att framhålla dess betydelse. Måhända kan en för alla parter tillfredsställande ordning uppnås, om stödåtgärderna begränsas till sådana fall, där statligt egnahems lån utgår. Kanske kan syftet bättre nås genom ett obligatoriskt samråd med representanter för länsbostadsnämnder och lantbruksnämnder.

Enligt vad bostadsstyrelsen inhämtat skulle de föreslagna bostadslånen ha karaktären av bidrag, d. v. s. vara ränte- och amorteringsfria så länge låntagaren arbetar hos domänverket. I framställningen anges icke, hur reglerna för långivningen tänkts bli utformade. Bostadsstyrelsen är emellertid beredd att medverka i den omfattning som erfordras för att det icke skall uppstå något motsatsförhållande till bestämmelserna för de statliga egnahems lånen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i yttrande den 26 februari 1954 anfört i huvudsak följande.

Styrelsen har i yttranden med anledning av remisser den 26 maj 1952 och den 9 oktober 1953 tillstyrkt domänstyrelsens tidigare framställningar i detta ärende. I sina yttranden har arbetsmarknadsstyrelsen framhållit, att det ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt är angeläget att åstadkomma säsongutjämning och stabilitet på skogsbrukets arbetsmarknad.

Den tidigare utpräglade säsongsysselsättningen inom skogsbruket har ofta tvingat skogsarbetarna att under en stor del av året söka sig andra arbeten, vilket medfört att deras ställning varit otrygg och sysselsättningen ojämn. Övergång till sommarhuggningar och alltmer intensifierade skogsvårdsåtgärder har nu skapat förutsättningar för en mera fast skogsarbetarkår. Inom skilda företagsformer och skogsbrukstyper framträder också för närvarande en tydlig strävan att trygga arbetskraftsförsörjningen på längre sikt genom att i ökad utsträckning fastanställa skogsarbetare. Dessa arbetare knytes till företaget under viss överenskommen längre eller kortare tid per år. Fastanställningen utesluter alltså icke en anpassning till landsbygdens övriga arbetskraftsbehov. Tvärtom bör fastanställningen verksamt kunna motverka skogsbygdernas avfolkning och dess följder för övriga landsbygdsnärningar.

Det har i många fall visat sig svårt att tillfredsställa behovet av fast anställda skogsarbetare bland annat på grund av brist på lämpliga bostäder. Icke minst torde domänverket ha haft svårigheter på grund av att verket icke alltid kunnat erbjuda samma förmåner som det enskilda storskogsbruket. Sålunda beviljar vissa enskilda företag sina fasta skogsarbetare lån till bostadsförbättring och bosättning. Särskilt i de fyra nordligaste länen torde denna verksamhet ha fått relativt stor omfattning. Då det är just inom dessa delar av landet, som domänverket har sina största skogsinnehav, måste de bristande möjligheterna att bevilja motsvarande lån betecknas såsom en allvarlig nackdel i konkurrensen om den bästa arbetskraften.

Med hänvisning till vad sålunda anförts tillstyrker arbetsmarknadsstyrelsen, att domänstyrelsen bemyndigas att till verkets fast anställda arbetare bevilja lån till bostadsförbättring och bosättning.

Statens avtalsnämnd har som sitt yttrande åberopat ett yttrande, dagtecknat den 16 oktober 1953, som nämnden avgivit över en av domänstyrelsen avlämnad framställning i samma ämne. Av sistnämnda yttrande torde här böra få intagas följande.

Inom den allmänna arbetsmarknaden torde principiellt den uppfattningen gälla, att en arbetstagares bostadsförhållanden främst är en arbetstagarens egen angelägenhet även om arbetsgivaren allmänt sett har stort intresse av att goda bostadsmöjligheter finns i orten och söker påverka bostadspolitiken i sådan riktning. Samma princip torde i huvudsak tillämpas inom de statliga affärsverken, där såsom huvudregel gäller, att varje anställd själv har att svara för sin bostadsfråga. Från denna huvudregel tillämpas undantaget med tjänstebostäder i huvudsak endast där sådana bostäder bedömas såsom oundgängligen nödvändiga. Under de senaste årens brist-situation på bostadsmarknaden har dock på vissa statliga områden åtgärder vidtagits för att underlätta för de anställda att anskaffa egna bostäder. Dessa åtgärder, som huvudsakligen haft formen av lån, har enligt nämndens uppfattning varit naturliga under rådande förhållanden. **Men det synes också uppenbart, att de bostadspolitiska ingripanden, som ter sig nödvändiga, måste ha sin tyngdpunkt förlagd icke till staten såsom företagare utan till de härför avsedda statliga och kommunala instanserna.** Bostadssubventionering från arbetsgivarnas sida åter medför den icke önskvärda konsekvensen, att förhållandevis stora skiljaktigheter kan uppstå i vederlaget för utfört arbete olika arbetstagare emellan. Såsom domänstyrelsen framhållit har emellertid under den speciella högkonjunktur, som varit förhärskande under de senaste åren, betydande avsteg i olika former från de nyss angivna principiella riktlinjerna vidtagits inom åtskilliga områden av den enskilda företagsamheten. Dessa avsteg, som i stor **utsträckning** torde få anses vara tidsbetingade, har stundom förorsakat svårigheter inom delar av den statliga verksamheten, där liknande åtgärder i allmänhet icke ansetts kunna genomföras. För de flesta kollektivavtalsanställda i statens tjänst utgår dock enligt kollektivavtal åtskilliga allmänna förmåner, vilka icke finns eller i varje fall i mindre omfattning förekommer inom motsvarande enskilda arbetsområden. Även om de enskilda företagens åtgärder i bostadsanskaffande eller bostadsförbättrande syfte beaktas, har dessa därför i stort sett endast medfört att en viss balans skapats mellan arbetsvillkoren för statligt och privat anställda arbetare inom den övervägande delen av de arbetsområden, där staten och enskilda driver jämförbar verksamhet.

Domänstyrelsen arbetar emellertid under speciella förhållanden, och på **detta arbetsområde gäller samma kollektivavtal som för arbetstagare med motsvarande arbetsuppgifter inom det enskilda näringslivet.** De i de statliga kollektivavtalen normalt förekommande allmänna förmånerna finns sålunda icke på dessa områden. Däremot torde domänstyrelsens arbetare, för vilka gäller samma pensionsbestämmelser som för övriga arbetare i statens tjänst, i pensionsavseende vara gynnsammare ställda än motsvarande arbetare inom det enskilda näringslivet. Denna skillnad i fråga om pensionsförmånen, som själva förmånens karaktär gör det ogörligt att kunna fästa alltför stor vikt vid, torde icke vara tillräcklig för att kompensera de omfattande bostadspolitiska stödåtgärder, som de enskilda företagen inom skogsbruket vidtagit i syfte att erhålla en yrkeskunnig, årsanställd arbetarstam. Trots de principiella betänkligheter, som avtalsnämnden anfört gentemot en bostadssubventionering från arbetsgivarnas sida, vill dock nämnden framhålla att det synes önskvärt, att domänstyrelsen beredes tillfälle

att motverka den eftersläpning, som uppkommit under de senaste åren, för att i huvudsak likartade förhållanden skall kunna gälla för domänstyrelsens och de enskilda skogsbolagens arbetare. Då denna upprustning inom de enskilda företagen såsom nyss framhållits i stort sett torde vara tidsbetingad, synes det lämpligt att ett medgivande i av domänstyrelsen föreslagen riktning tidsbegränsas samt att frågan om fortsatta stödåtgärder efter utgången av den tid, som medgivandet avser, i mån av behov får upptagas till ny prövning med beaktande av de förhållanden, som i berörda hänseenden kan gälla vid den tidpunkt, då tiden för medgivandet utgår.

Slutligen har Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet i yttrande den 11 mars 1954 framhållit bland annat följande.

Förbundet delar i allt väsentligt den uppfattning, som kommit till uttryck i dessa motioner, och kan följaktligen begränsa sitt yttrande till ett ytterligare understrykande av motionärernas synpunkter. Skogsarbetarnas anställningsförhållanden och bostadsproblem har fått ökad aktualitet genom den starka avflyttningen från skogsbygden och den därav föranledda bristen på arbetskraft inom skogsbruket. Ett flertal företag inom storskogsbruket har med påtaglig framgång sökt knyta arbetskraften fastare till företagen genom olika åtgärder, som bl. a. avser att ge skogsarbetarna möjligheter till en god bostadsstandard på hyggliga villkor. Vissa företag beviljar i detta syfte lån och bidrag till såväl bostadsförbättring som bosättning. Förbundet delar motionärernas uppfattning, att domänverket bör beredas möjligheter att erbjuda motsvarande förmåner för att med framgång kunna hävda sig i konkurrensen om arbetskraften. Enligt domänverkets egna uppgifter har man ett kvarstående behov av cirka 3 000 fasta arbetare. Då rekryteringsmöjligheterna är kännbart begränsade, synes det angeläget att domänverket ges möjligheter konkurrera på likvärdiga villkor. Det omfattande och ambitiösa skogsvårdsprogram, som domänstyrelsen uppställt, förutsätter också för sitt förverkligande att erforderlig arbetskraft kan anskaffas.

Det är vidare förbundets uppfattning, att tryggare anställningsförhållanden och en bättre bostadsförsörjning för skogsarbetarna skulle motverka fortsatt avflyttning från skogsbygden. Icke minst ur denna synpunkt synes det påkallat att domänverket erhåller bemyndigande vidtagna föreslagna åtgärder. Det framstår sålunda enligt vår uppfattning som ett viktigt samhällligt intresse, att domänverket beredes möjligheter att på sätt föreslagits i dessa motioner komplettera tidigare vidtagna åtgärder med avseende på skogsarbetarnas anställningsförhållanden och bostadsförsörjning.

Utskottet. I föreliggande motioner hemställes om bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge domänstyrelsen att med anlåtande av domänfondens driftmedel bevilja domänverkets fast anställda arbetare lån till bostadsförbättring och bosättning. För budgetåret 1954/55 skall enligt motionerna få beviljas lån enligt av domänstyrelsen föreslagna grunder till ett sammanlagt belopp av 500 000 kronor. Som motivering anføres i motionerna, bland annat, att ifrågakvarande låneverksamhet, som redan tillämpas inom storskogsbruket, kommer att å ena sidan trygga arbetstagarnas anställningsförhållanden och å andra sidan förbättra möjligheterna att tillgodose domänverkets behov av yrkesskicklig arbetskraft i konkurrens med andra arbetsgivare. Vidare anses verksamheten komma att medföra avsevärda besparing-

ar genom minskning av domänverkets nybyggnads- och underhållskostnader för bostäder.

Såsom motionärerna framhållit utgör en nöjaktig tillgång till yrkeskun-
nig arbetskraft den väsentligaste förutsättningen för en rationell arbetspla-
nering inom skogsbruket. Enligt vad som uppgivits i motionerna och do-
mänstyrelsens remissyttrande ävensom vid särskild föredragning inför ut-
skottet synes emellertid domänverkets nuvarande arbetarstam, som rekryte-
ras i huvudsak bland kronotorpare, egnahemsägare och skogsarbetare, icke
kunna tillgodose verkets arbetskraftsbehov i önskvärd omfattning. Med an-
ledning härav vill utskottet till en början erinra om att problemet att kom-
ma till rätta med domänverkets växande behov av arbetskraft vid flera till-
fällen under de senaste årtiondena varit föremål för statsmakternas upp-
märksamhet. Som betydelsefulla insatser för en lösning av problemet torde
därvid böra framhållas de reformer beträffande upplåtelse av kronotorp,
som beslöts av 1943 och 1950 års riksdagar. I sitt av 1950 års riksdag god-
kända utlåtande nr 53 underströk utskottet, att den på grundval av 1943
års riksdagsbeslut utfärdade kungörelsen (nr 532) angående upplåtelse av
kronotorp hade sin största betydelse i den möjlighet, som förelåg för inne-
havarna av äldre kronolägenheter att få sina lägenheter överförda till den
nya upplåtelseformen. En dylik övergång syntes enligt departementsche-
fens uttalande i propositionen 1943: 138 vara eftersträvansvärd och borde
i möjligaste mån underlättas. Emellertid borde vid överföringen avgörande
vikt fästas vid i vad mån behov av arbetskraft kunde anses föreligga å
kronoparkerna. Därvid framhöll utskottet vidare, att det ur lägenhetsinne-
havarnas egen synpunkt vore angeläget, att arbetskraftsbehovet bedömdes
så objektivt som möjligt, så att icke en olämplig bosättning konserverades
och risk för arbetslöshet uppstod.

Motionärernas förslag är avsett att genomföras parallellt med de nuva-
rande anställningsformerna. Enligt utskottets mening är emellertid den i
ärendet förebragta utredningen icke tillräcklig för att med säkerhet skall
kunna avgöras, vilka konsekvenser genomförandet av förslaget skulle med-
föra för de former för tryggande av arbetskraft, som nu tillämpats under
femtio år och efter vissa revideringar fastställts så sent som vid 1950 års
riksdag. Även om vägande skäl anförts för förslaget, anser utskottet där-
för nödvändigt att frågan blir föremål för närmare utredning innan någon
åtgärd vidtages. Sålunda bör, bland annat, prövas om garantier föreligger
för att kronotorparna genom det nya systemet icke kommer i ett sämre
läge. Därvid torde samråd lämpligen kunna ske med 1948 års kronolägen-
hetsutredning.

Även i övrigt synes enligt utskottet motionärernas förslag böra klarläggas
ytterligare. Det torde sålunda till en början böra undersökas, om ett be-
myndigande i motionernas syfte icke kommer att innebära, att ståndpunkt
fattas i ett principiellt problem, som för närvarande är föremål för övervä-
ganden inom 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna, var-
igenom dennas resultat föregripes. Uppmärksamhet torde vidare böra ägnas

åt spørsmålet vilka verkningar den föreslagna verksamheten kan få för bostadsplaneringen på landsbygden. Verksamheten måste givetvis bedrivas på sådant sätt, att den låter sig inpassa i den allmänna jordbruks- och bostadspolitiken. Detta syfte torde väl lämpligen kunna nås genom ett obligatoriskt samråd mellan å ena sidan domänstyrelsen samt å andra sidan vederbörande länsbostadsnämnd och lantbruksnämnd. Därjämte kräver avvägningen av medelsanvisningen för ändamålet ytterligare överväganden. Sålunda har vid den särskilda föredragningen inför utskottet framhållits, att den i motionerna föreslagna begränsningen av beloppet till 500 000 kronor icke skulle vara lämplig. Vidare har riksräkenskapsverket i sitt i det föregående omförmälda yttrande över en framställning i ämnet från domänstyrelsen ifrågasatt, huruvida icke det av styrelsen i första hand yrkade beloppet av 5 000 000 kronor borde uppdelas på anvisningar för vart och ett av två eller flera år. I vart fall synes det utskottet lämpligt, att ett eventuellt bemyndigande i motionernas syfte tidsbegränsas, så att frågan om fortsatta stödåtgärder efter utgången av den tid, som medgivandet avser, kan upptagas till ny prövning med beaktande av de vid nämnda tidpunkt rådande förhållandena.

Av det anförda torde framgå, att utskottet icke är berett att för närvarande taga ställning till den praktiska utformningen av den föreslagna låneverksamheten. I likhet med motionärerna anser utskottet emellertid synnerligen angeläget, att domänverket beredes möjlighet att i konkurrens med det enskilda storskogsbruket ordna sitt arbetskraftsproblem. Enligt vad utskottet inhämtat har Kungl. Maj:t, som redan tidigare haft spørsmålet under prövning, ånyo riktat sin uppmärksamhet på frågan. Det torde därför enligt utskottets förmenande vara lämpligt, att denna i första hand överväges av Kungl. Maj:t, innan ytterligare åtgärder vidtages. Utskottet förutsätter, att vid den förnyade prövning, som kan komma i fråga, de av utskottet anförda synpunkterna kommer att beaktas. Vad utskottet framhållit i ärendet bör därför lämpligen genom skrivelse till Kungl. Maj:t bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen i anledning av motionerna I: 252 och II: 350
i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening ge till
känna vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 23 november 1954.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Lage Svedberg*, Näslund, Jon Jonsson, Bertil Andersson, Sundberg, Eskilsson*, Franzén och Johan Persson; samt

från andra kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Johnsson i Kastanjegården, Jacobson i Vilhelmina, Hæggbloom, Antby, fru Ericsson i Hallstahammar, herrar Ahlsten*, Svensson i Vä och Jönsson i Gälds Köpinge samt fru Lewén-Eliasson.

---

* Ej närvarande vid justeringen.